

LECTIO XLII: Ο ΚΙΚΕΡΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea, quae imminent, non videant, aut ea, quae vident, dissimulent: qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt coniurationemque nascentem non credendo confirmaverunt; quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent. Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit, neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

Υπάρχουν μερικοί σε αυτήν την τάξη (των Συγκλητικών), που (ώστε) είτε αυτά, τα οποία πλησιάζουν απειλητικά, δεν (τα) βλέπουν, είτε αυτά, τα οποία βλέπουν, προσποιούνται (ότι δεν τα βλέπουν). Αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με επιεικείς αποφάσεις και ενίσχυσαν τη συνωμοσία, που (τη στιγμή που/ ενώ, τη στιγμή που) γεννιόταν, με το να μην πιστεύουν (στην ύπαρξή της). Υπό την επιρροή αυτών ενεργώντας πολλοί, όχι μόνο φαύλοι αλλά και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν ότι αυτό έγινε σκληρά και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω ότι αν αυτός φθάσει στο στρατόπεδο του Μάνλιου, όπου κατευθύνεται, κανείς δεν θα είναι τόσο ανόητος, που (ώστε) να μην βλέπει ότι έγινε η συνωμοσία, κανείς (δεν θα είναι) τόσο αχρείος, που (ώστε) να μην το ομολογήσει.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

1. **mollibus sententiis**: αφαιρετική οργανική του τρόπου.
2. **credendo**: απρόθετη αφαιρετική γερουνδίου που δηλώνει τον τρόπο.
3. i. **simulo** (μαθ. 23) = προσποιούμαι ότι υπάρχει κάτι που δεν υπάρχει π.χ. morbum simulo = κάνω τον άρρωστο.
ii. **dissimulo** (μαθ. 42) = προσποιούμαι ότι δεν υπάρχει κάτι που υπάρχει π.χ. morbum dissimulo = κρύβω την αρρώστια μου.
4. **nascentem**: η μετοχή είναι **επιθετική ή χρονική** (σύμφωνα με το Βιβλίο του Καθηγητή).
5. **secuti**: έχει ενεργητική μεταβατική σημασία γιατί το ρήμα sequor είναι αποθετικό (sequor, secutus sum, secutum, sequi 3).
6. i. **si ...animadvertissem → dicerent**: **υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα** (η υπόθεση αναφέρεται στο παρελθόν - η απόδοση αναφέρεται στο παρόν).
ii. **si pervenerit (υποτακτική παρακειμένου) → (intellego)...neminem..fore**: **εξαρτημένος υποθετικός λόγος**. Για την αναγνώριση του υποθετικού λόγου, πρέπει να μεταφερθεί σε ευθύ. Οπότε για να σας ζητηθεί

η αναγνώριση ή η μετατροπή σε άλλα είδη υποθετικού λόγου θα πρέπει να σας δοθεί στην ακόλουθη μορφή, διότι ο Πλάγιος Λόγος και η μετατροπή είναι εκτός εξεταστέας ύλης για το σχολ. έτος 2017-18.

Ανεξάρτητος λόγος: si pervenerit, (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα) nemo tam stultus erit....nemo tam improbus erit:α' είδος, ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

nonnulli: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου (χαρακτηρίζεται και ως αόριστη επιθετική αντωνυμία) **nonnulli, -ae, -a** πληθυντικού αριθμού (επίθετο που κλίνεται όπως οι αντωνυμίες, χωρίς κλητική) = μερικοί.

sunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος **sum, fui, - , esse** = είμαι, υπάρχω.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική ή τοπική αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με τοπική αφαιρετική = σε.

hoc: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

ordine: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης **ordo-inis** = τάξη.

qui: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

aut... aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = είτε...είτε.

ea: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της δεικτικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

imminent: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **immineo, - , - , imminēre** = πλησιάζω απειλητικά.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

videant: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidī, visum, vidēre** = βλέπω.

ea: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της δεικτικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

vident: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidī, visum, vidēre** = βλέπω.

dissimulent: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **dissimulo, dissimulavi, dissimulatum, dissimulāre** = προσποιούμαι ότι δεν... (βλ. επισήμανση 3).

qui: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

spem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **spes, spei** = ελπίδα. (Το ουσιαστικό στον πληθυντικό σχηματίζει μόνο την ονομαστική: **spes,**

αιτιατική: spes κλητική: spes). [Το ίδιο συμβαίνει με τα species (14), facies (14), effigies (14), acies (36)]

Catilinae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, αρσενικού γένους **Catilina -ae** = Κατιλίνας (Ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

mollibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκού γένους, θετικού βαθμού του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενούς και δικαταλήκτου) **mollis, mollis, molle** = επιεικής, -ής, -ές. (Συγκριτικός βαθμός: **mollior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **mollissimus, -a, -um**).

sententiis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **sententia -ae** = άποψη, απόφαση.

aluerunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **alo, alui, altum (& alitum), alere** = τρέφω. (Μετοχή μέλλοντα: **aliturus, -a, -um** και **alturus, -a, -um**).

coniurationem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **coniuratio -onis** = συνωμοσία.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη) = και.

nascentem: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της μετοχής ενεστώτα **nascens -ntis** του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **nascor, natus sum, natum, nasci** = γεννιέμαι (Μετοχή μέλλοντα: **nasciturus, -a, -um**).

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

credendo: αφαιρετική γερουνδίου του ρήματος της γ' συζυγίας **credo, credidi, creditum, credere** = νομίζω, πιστεύω.

confirmaverunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **confirmo, confirmavi, confirmatum, confirmare** = επιβεβαιώνω, ενισχύω.

quorum: γενική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

auctoritatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **auctoritas -atis** = κύρος, επιρροή.

secuti: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου **secutus, -a, -um** του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **sequor, secutus sum, secutum, sequi** = ακολουθώ. Εδώ **auctoritatem alicuius sequor** = ενεργώ κάτω από την επιρροή κάποιου.

multi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **multus, -a, -um** = πολύς, πολλή, πολύ. [Συγκριτικός βαθμός: **plures, -es, -(i)a** (μόνο στον πληθυντικό, καθώς στον ενικό απαντά μόνο ο τύπος **plus** που είναι ονομαστική - αιτιατική ουδετέρου γένους και η γενική **pluris**), υπερθετικός **plurimi, -ae, -a**].

non solum... verum etiam: αντιθετική σύνδεση = όχι μόνο...αλλά και.

improbi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **improbus, -a, -um** = φαύλος, -η, -ο, αχρείος, -α, -ο. (Συγκριτικός: **improbior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **improbissimus, -a, -um**).

imperiti: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **imperitus, -a, -um** = άπειρος, -η, -ο. (Συγκριτικός: **imperitior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **imperitissimus, -a, -um**).

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν, εάν.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αιτιατική = εναντίον, σε.

hunc: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

animadvertissem: α' ενικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος της γ' συζυγίας **animadverto, animadverto, animadversum, animadvertēre** = παρατηρώ (εδώ **animadverto in** + αιτιατική προσώπου = τιμωρώ κάποιον).

crudeliter: τροπικό επίρρημα = σκληρά. Παράγεται από το τριτόκλιτο επίθετο (τριγενές και δικατάληκτο) **crudelis, -is, -e** = σκληρός,- ή, -ό. (Παραθετικά επιρρήματος: συγκριτικός: **crudelius**, υπερθετικός: **crudelissime**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

regie: τροπικό επίρρημα = τυραννικά. Παράγεται από το δευτερόκλιτο επίθετο **regius, -a, -um** (< **rex, regis**) = τυραννικός. (Το επίρρημα καθώς προέρχεται από επίθετο που δηλώνει απόλυτη έννοια δεν σχηματίζει παραθετικά).

id: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της δεικτικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

factum esse: απαρέμφατο παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **fiō, factus sum, fieri** = γίνομαι (Το **fiō** λειτουργεί ως παθητικό του **faciō**).

dicerent: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού του ρήματος της γ' συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** = λέγω. (Το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα είναι **dic**).

nunc: επίρρημα χρονικό = τώρα.

intellego: α' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **intellego, intellexi, intellectum, intellegere** = καταλαβαίνω.

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν, εάν.

iste: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **iste, ista, istud** = αυτός, αυτή, αυτό. Γενική ενικού **istius**, δοτική ενικού **isti**.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική ή τοπική αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αιτιατική = προς, σε.

Manliana: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **Manlianus, -a, -um** = ο του Μανλίου. (Το επίθετο, το οποίο παράγεται από το ουσιαστικό β' κλίσης **Manlius-ii/-i**, δεν έχει παραθετικά).

castra: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **castrum -i** = φρούριο. Το ουσιαστικό στον πληθυντικό **castra -orum** σημαίνει στρατόπεδο (όπως εδώ).

pervenerit: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **pervenio, perveni, perventum, pervenire** = φθάνω.

quo: εδώ είναι τοπικό αναφορικό επίρρημα = όπου. (Πρόκειται στην πραγματικότητα για την επιρρηματοποιημένη αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο. Περισσότερα στο *Ψηφιακό Βοήθημα των Λατινικών*, στο Συντακτικό: Χρήση πλαγίων πτώσεων).

intendit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **intendo, intendi, intentum (& intensum), intendere** = κατευθύνομαι.

neminem¹: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου ή της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας (κατά τη *Λατινική Γραμματική* του Αχ. Τζαρτζάνου) **nemo, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, τίποτε.

tam: επίρρημα ποσοτικό = τόσο.

stultum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **stultus, -a, -um** = ανόητος, -η, -ο. (Συγκριτικός: **stultior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **stultissimus, -a, -um**).

fore: απαρέμφατο μέλλοντα του βοηθητικού ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

videat: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidi, visum, videre** = βλέπω.

coniurationem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **coniuratio -onis** = συνωμοσία.

esse factam: απαρέμφατο παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι (Το **fio** λειτουργεί ως παθητικό του **facio**)

neminem: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου ή της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας (κατά τη *Λατινική Γραμματική* του Αχ. Τζαρτζάνου) **nemo¹, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, τίποτε.

tam: επίρρημα ποσοτικό = τόσο.

improbum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **improbus, -a, -um** = φαύλος, -η, ο, αχρείος, -α, -ο. (Συγκριτικός: **improbior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **improbissimus, -a, -um**).

---

¹ Η αόριστη ουσιαστική αντωνυμία **nemo** στο αρσενικό και θηλυκό γένος διαθέτει μόνο δοτική (**nemini**) και αιτιατική πτώση (**neminem**). Οι υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και όλος ο πληθυντικός, που λείπουν, αναπληρώνονται από το αντωνυμικό επίθετο (ή την αόριστη επιθετική αντωνυμία) **nullus, -a, -um**. Το ουδέτερο της αντωνυμίας **nemo**, δηλ. το **nihil** διαθέτει μόνο ονομαστική και αιτιατική ενικού (**nihil**). Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από το **nulla res**. Βλ. και Τζαρτζάνος Αχ., *Λατινική Γραμματική*, ΙΤΥΕ, σελ. 48.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

fateatur: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του αποθετικού ρήματος της Β' συζυγίας **fateor, fassus sum, fassum, fatēri** = ομολογώ.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Α΄ κλίση

sententia -ae θηλυκό
Catilina -ae αρσενικό (Ως κύριο όνομα δεν διαθέτει κατά κανόνα πληθυντικό)

Β΄ κλίση

castrum -i ουδέτερο (το ουσιαστικό έχει άλλη σημασία ανά αριθμό. Στο ενικό castrum -i = φρούριο, στον πληθυντικό castra -orum = στρατόπεδο).

Γ΄ κλίση

ordo -inis αρσενικό
coniuratio -onis θηλυκό
auctoritas -atis θηλυκό

Ε΄ κλίση

spes, spei θηλυκό (στον πληθυντικό αριθμό απαντούν 3 πτώσεις: ονομαστική, αιτιατική, κλητική = spes)

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

multus, -a, -um (Συγκριτικός: στον ενικό απαντά μόνο η ονομαστική και αιτιατική του συγκριτικού του ουδέτερου = plus, καθώς και η γενική pluris, υπερθετικός: plurimus, -a, -um. Στον πληθυντικό: Συγκρ.: plures, plures, plur(i)a Υπερθ.: plurimi, -ae, -a).
improbus, -a, -um (Συγκριτικός: improbius, -ior, -ius, υπερθετικός: improbissimus, -a, -um).
imperitus, -a, -um (Συγκριτικός: imperitior, -ior, -ius, υπερθετικός: imperitissimus, -a, -um).
stultus, -a, -um (Συγκριτικός: stultior, -ior, -ius, υπερθετικός: stultissimus, -a, -um).
Manlianus, -a, -um (δεν έχει παραθετικά).

Γ΄ κλίση

mollis, -is, -e (Συγκριτικός βαθμός: mollior, -ior, -ius, υπερθετικός: mollissimus, -a, -um)

ΜΕΤΟΧΕΣ

secutus, -a, -um (χρόνου παρακειμένου).
nascens-ntis (χρόνου ενεστώτα).

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

nonnulli, -ae, -a (αντωνυμικό επίθετο ή αόριστη επιθετική αντωνυμία)
hic, haec, hoc (δεικτική)
qui, quae, quod (αναφορική)
is, ea, id (δεικτική - επαναληπτική)
nemo, nemo, nihil (nil) (αντωνυμικό επίθετο ή αόριστη ουσιαστική αντωνυμία)
iste, ista, istud (δεικτική)

ΡΗΜΑΤΑ

1η Συζυγία

confirmo, confirmavi, confirmatum, confirmāre
dissimulo, dissimulavi, dissimulatum, dissimulāre

2η Συζυγία

fateor, fassus sum, fassum, fatēri (αποθετικό)
immineo, -, -, imminēre (ελλειπτικό, δεν έχει παρακείμενο και σουπίνο)
video, vidi, visum, vidēre

3η Συζυγία

alo, alui, altum (& alitum), alĕre (μετοχή μέλλοντα: aliturus,-a, -um & alturus,-a,-um)
nascor, natus sum, natum, nasci (αποθετικό, μετοχή μέλλοντα: nasciturus, -a, -um)
credo, credidi, creditum, credĕre
animadverto, animadverti, animadversum, animadvertĕre
sequor, secutus sum, secutum, sequi (αποθετικό)
dico, dixi, dictum, dicĕre (β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα = dic)
intellego, intellexi, intellectum, intellegĕre
intendo, intendi, intentum (& intensum), intendĕre

4η Συζυγία

pervenio, perveni, perventum, pervenĭre

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

sum, fui, -, esse

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

fio, factus sum, fieri (χρησιμοποιείται ως παθητικό του facio)

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

regie τροπικό (Παράγεται από το δευτερόκλιτο επίθετο regius, -a, -um (< rex-, regis) = τυραννικός. Καθώς προέρχεται από επίθετο που δηλώνει απόλυτη έννοια δεν σχηματίζει παραθετικά.

crudeliter τροπικό (Παράγεται από το τριτόκλιτο επίθετο crudelis, -is, -e = σκληρός. (Συγκριτικός: crudelius, υπερθετικός: crudelissime).

nunc χρονικό

tam ποσοτικό

quo τοπικό (πρόκειται στην πραγματικότητα για την επιρρηματοποιημένη αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο).

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

in + αιτιατική ή τοπική αφαιρετική

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

aut...aut (διαζευκτικός, παρατακτικός)

non solum...verum etiam (αντιθετικοί, επιδοτικοί)

-que (συμπλεκτικός, παρατακτικός, εγκλιτική λέξη)

si (υποθετικός, υποτακτικός)

et (συμπλεκτικός, παρατακτικός)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Nonnulli sunt in hoc ordine: κύρια πρόταση κρίσεως, που εκφέρεται με οριστική (sunt = οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

sunt: ρήμα.

nonnulli: υποκείμενο του ρήματος sunt.

in ordine: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει τη στάση σε τόπο (μεταφορική χρήση) στο ρήμα sunt.

hoc: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη ordine.

qui aut ea, --- ,non videant: δευτερεύουσα επιρρηματική **αναφορική συμπερασματική** πρόταση². Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (= ut ei non) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (videant), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (sunt) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως αναφέρεται στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το sunt και αναφέρεται στο nonnulli.

non videant: ρήμα.

qui: υποκείμενο του ρήματος non videant.

ea: αντικείμενο του ρήματος non videant.

quae imminent: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση **προσδιοριστική** στη λέξη ea της προηγούμενης δευτερεύουσας αναφορικής συμπερασματικής πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (imminent), διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός στο παρόν.

---

² Συχνά αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις εισάγονται μετά από τις ακόλουθες περιπτώσεις: α. δεικτικές αντωνυμίες (talī, tantus κτλ), β. συγκεκριμένα επίθετα (idoneus, aptus, dignus, indignus), γ. συγκριτικό βαθμό, δ. καταφατικές εκφράσεις (γενικές και αόριστες, όπως est quidam, sunt nonnulli κτλ.), ε. αρνητικές εκφράσεις (γενικές και αόριστες, όπως nemo est, nihil est κτλ) βλ. και Gildersleeve-Lodge, *Latin Grammar*, σελ. 404-5.

imminent: ρήμα.
quae: υποκείμενο του ρήματος imminent.

(qui) aut ea,..., (videre) dissimulent: δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την εννοούμενη αναφορική αντωνυμία qui (= ut ei, διότι συνδέεται παρατακτικά διαζευκτικά με τους συνδέσμους aut...aut με την προηγούμενη αναφορική συμπερασματική πρόταση). Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (dissimulent), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (sunt) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως αναφέρεται στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το sunt και αναφέρεται στο nonnulli.

dissimulent: ρήμα.
(qui): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος dissimulent.
(videre): εννοούμενο αντικείμενο του ρήματος dissimulent και ειδικό απαρέμφατο.
Υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το εννοούμενο (se) (ταυτοπροσωπία-λατινισμός ειδικού απαρεμφάτου).
ea: αντικείμενο του εννοούμενου απαρεμφάτου videre.

quae vident: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση **προσδιοριστική** στη λέξη ea της προηγούμενης δευτερεύουσας αναφορικής συμπερασματικής πρότασης (qui aut ea dissimulent). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (vident), διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός στο παρόν.

vident: ρήμα.
(ei): εννοούμενο υποκείμενο του vident.
quae: αντικείμενο του vident.

qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt: κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (aluerunt) και εκφράζει το πραγματικό γεγονός. (Στην προκειμένη περίπτωση η αναφορική αντωνυμία qui βρίσκεται στην αρχή ημιπεριόδου, αναφέρεται στα προηγούμενα και εισάγει κύρια πρόταση. Ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία (ei/ii/i).

aluerunt: ρήμα.

qui: υποκείμενο του ρήματος aluerunt.

spem: αντικείμενο του ρήματος aluerunt.

Catilinae: γενική υποκειμενική στη λέξη spem.

sententiis: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο ρήμα aluerunt.

mollibus: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο sententiis.

coniurationemque nascentem non credendo (eam nasci) confirmaverunt: κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (confirmaverunt) και εκφράζει το πραγματικό γεγονός. Συνδέεται παρατακτικά με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο -que με την προηγούμενη κύρια πρόταση με ρήμα το aluerunt.

confirmaverunt: ρήμα.

(qui): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος confirmaverunt.

coniurationem: αντικείμενο του ρήματος confirmaverunt.

nascentem: επιθετική/αναφορική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη coniurationem στην οποία και αναφέρεται. (Η μετοχή μπορεί να χαρακτηριστεί και ως χρονική συνημμένη στο coniurationem). Εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.

[Ανάλυση μετοχής: **quae nascebatur** (ως επιθετική)]

dum coniuratio nascitur (ως χρονική, εκφράζει μόνο χρόνο, συνεχιζόμενη πράξη που διακόπτεται)

cum coniuratio nasceretur (ως χρονική, δηλώνει σχέση αιτίου-αιτιατού)]

non credendo: απρόθετη αφαιρετική γερονδίου που δηλώνει τον τρόπο στο ρήμα confirmaverunt.

(nasci): εννοούμενο ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο γερούνδιο non credendo.

(eam): εννοούμενο υποκείμενο του απαρεμφάτου nasci (ετεροπροσωπία).

quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti,..., crudeliter et regie id factum esse dicerent: κύρια πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική του απραγματοποιήτου για να εκφράσει την υποκειμενικότητα της κρίσης, κρίσεως χρόνου παρατατικού γιατί αναφέρεται στο παρόν. Η λέξη quorum στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία (= eorum) και εισάγει κύρια πρόταση. Η εν λόγω κύρια πρόταση αποτελεί την απόδοση της υποθετικής πρότασης «si in hunc animadvertissem».

dicerent: ρήμα.

multi: υποκείμενο του ρήματος dicerent.

factum esse: αντικείμενο του ρήματος dicerent και ειδικό απαρέμφατο

id: υποκείμενο του απαρεμφάτου factum esse και ετεροπροσωπία.

crudeliter: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο απαρέμφατο factum esse.

regie: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο απαρέμφατο factum esse.

secuti: αιτιολογική (ή κατά άλλη εκδοχή επιθετική) μετοχή, συνημμένη, αφού το υποκείμενό της, το multi, είναι και υποκείμενο του ρήματος dicerent. Δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν.

[Ανάλυση μετοχής: **quod multi auctoritatem eorum secuti sunt** (αντικειμενική αιτιολογία)

quod multi auctoritatem eorum secuti sint (υποκειμενική αιτιολογία)

cum multi auctoritatem eorum secuti sint (αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας)

multi qui auctoritatem eorum secuti sunt (ως επιθετική)]

auctoritatem: αντικείμενο της μετοχής secuti.

quorum: γενική κτητική στη λέξη auctoritatem.

improbi: ομοιόπτωτος προσδιορισμός, παράθεση³ στη λέξη multi.

imperiti: ομοιόπτωτος προσδιορισμός, παράθεση στη λέξη multi (Οι παραθέσεις συνδέονται με επιδοτική σύνδεση⁴).

si in hunc animadvertissem: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση που εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο si, διότι είναι καταφατική. Ως προς τη μορφή σχηματίζει απλό, ευθύ υποθετικό λόγο μαζί με την απόδοσή του, την κύρια πρόταση με ρήμα το dicerent. Ο υποθετικός λόγος ανήκει στο β' είδος, το μη πραγματικό ή το αντίθετο προς την πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (animadvertissem) και επομένως αναφέρεται στο παρελθόν, ενώ η απόδοση εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (dicerent) και αναφέρεται στο παρόν.

animadvertissem: ρήμα.

(ego): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος animadvertissem.

³ Οι λέξεις improbi & imperiti στην πραγματικότητα καθίστανται ουσιαστικοποιημένα επίθετα κατά παράλειψη των ουσιαστικών homines ή viri που κανονικά θα λειτουργούσαν ως παραθέσεις στο multi και τότε τα improbi - imperiti θα λειτουργούσαν ως επιθετικοί προσδιορισμοί. Δηλαδή θα ήταν κανονικά «homines/viri non solum improbi verum etiam imperiti».

⁴ Στην επιδοτική σύνδεση το β' σκέλος προβάλλεται ως πιο σημαντικό από το α' σκέλος. Βλ. και Gildersleeve-Lodge, *Latin Grammar*, σελ. 305.

in hunc: εμπρόθετος προσδιορισμός της **εχθρικής κατεύθυνσης** σε πρόσωπο.

Nunc (ego) intellego,..., neminem tam stultum fore,..., neminem tam improbum (fore): κύρια πρόταση κρίσεως που εκφέρεται με οριστική (intellego) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

intellego: ρήμα.

(ego): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος intellego.

fore: αντικείμενο του ρήματος intellego και ειδικό απαρέμφατο.

neminem: υποκείμενο του απαρεμφάτου fore και ετεροπροσωπία.

stultum: κατηγορούμενο του υποκειμένου (neminem) μέσω του συνδετικού απαρεμφάτου fore.

tam: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού, ως επιτατικό του stultum (επιτείνει τη σημασία του επιθέτου stultum).

(fore): εννοούμενο αντικείμενο του ρήματος intellego και ειδικό απαρέμφατο. Συνδέεται με το προηγούμενο απαρέμφατο fore με ασύνδετο σχήμα.

neminem: υποκείμενο στο εννοούμενου απαρέμφατο fore (ετεροπροσωπία).

improbum: κατηγορούμενο του υποκειμένου (neminem) μέσω του εννοούμενου συνδετικού απαρεμφάτου fore.

tam: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού ως επιτατικό του improbum, (επιτείνει τη σημασία του επιθέτου improbum).

si iste in Manliana castra pervenerit: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση που εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο *si*, διότι είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί βρίσκεται στο πλαίσιο πλάγιου λόγου, χρόνου παρακειμένου γιατί εκφράζει το προτερόχρονο. Ως προς τη μορφή, είναι σύνθετος υποθετικός λόγος, αφού έχει δύο αποδόσεις ([τα 2 απαρέμφατα του μέλλοντα *fore ... (fore)*]) και εξαρτημένος, διότι τίθεται στον πλάγιο λόγο με ρήμα εξάρτησης το ρήμα *intellego* της κύριας πρότασης. Επομένως, η υπόθεση είναι «*si iste in Manliana castra pervenerit*» και η απόδοση: *fore ... (fore)* = απαρέμφατα μέλλοντα.

Ο υποθετικός λόγος ανήκει στο α' είδος και εκφράζει την ανοικτή υπόθεση στο μέλλον. Ο ανεξάρτητος υποθετικός λόγος είναι: υπόθεση = *si* +οριστική συντ. μέλλοντα, απόδοση=οριστική μέλλοντα (*si iste in Manliana castra pervenerit* (συντ.μέλλοντας), *nemo tam stultus erit,..., nemo tam improbus (erit)...*)

pervenerit: ρήμα.

iste: υποκείμενο του ρήματος *pervenerit*.

in castra: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει την κίνηση/κατεύθυνση σε τόπο στο ρήμα *pervenerit*.

Manliana: ομοίопτωτος ,επιθετικός προσδιορισμός στο *castra*.

Quo intendit: δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στη λέξη *castra* της προηγούμενης υποθετικής πρότασης. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα *quo* και εκφέρεται με οριστική χρόνου ενεστώτα (*intendit*), διότι δηλώνει ένα πραγματικό γεγονός στο παρόν. Η πρόταση λειτουργεί ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο⁵.

intendit: ρήμα.

(iste): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος *intendit*.

quo: επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει την κίνηση σε τόπο στο ρήμα *intendit*.

---

⁵ Αν και στη συγκεκριμένη περίοδο έχουμε πλάγιο λόγο με ρήμα εξάρτησης το *intellego*, η φράση «*quo intendit*» λειτουργεί ανεξάρτητα από αυτόν. Αυτό συμβαίνει, διότι η εν λόγω φράση λειτουργεί ως παρενθετική και τίθεται ως προσθήκη, κατά κάποιον τρόπο, των σκέψεων του συγγραφέα. Βλ. Ernout-Thomas, *Syntaxe Latine*, σελ. 426,παρ. 412.

qui non videat coniurationem esse factam: δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (= ut is non) που βρίσκεται μετά τη λέξη tam (το tam βοηθά στον εντοπισμό της αναφορικής συμπερασματικής) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (videat), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (intellego) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως αναφέρεται στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το intellego με όρο αναφοράς το neminem.

non videat: ρήμα.

qui: υποκείμενο του ρήματος non videat.

esse factam: αντικείμενο του ρήματος non videat και ειδικό απαρέμφατο.

coniurationem: υποκείμενο του απαρεμφάτου esse factam και ετεροπροσωπία.

qui non fateatur (coniurationem esse factam): δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (= ut is non) που βρίσκεται μετά τη λέξη tam (το tam βοηθά στον εντοπισμό της αναφορικής συμπερασματικής) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (fateatur), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (intellego) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και, επομένως, αναφέρεται χρόνο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το intellego με όρο αναφοράς το neminem.

non fateatur: ρήμα.

qui: υποκείμενο του ρήματος non fateatur.

(esse factam): εννοούμενο αντικείμενο του ρήματος non fateatur και ειδικό απαρέμφατο.

(coniurationem): εννοούμενο υποκείμενο του απαρεμφάτου esse factam και ετεροπροσωπία.

Ημερομηνία τροποποίησης: 31/08/2018